

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА РОСІЇ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Марина Русакова,

студентка Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

Стаття присвячена порівняльній характеристиці нормативно-правової бази України та Російської Федерації у сфері захисту прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет. Виявлено й обґрунтовано тенденції до зміни розглянутого законодавства в обох країнах. Проаналізовано не тільки правові, а й економічні наслідки відповідних законів. На основі проведеного дослідження автором відзначено низку позитивних і негативних показників як у вже чинному російському законодавстві, так і в запропонованому до прийняття законопроекті України.

Ключові слова: Інтернет, захист прав, порівняльний аналіз законодавства

Стрімкий розвиток глобальної мережі Інтернет, легкий та зручний доступ як до неї, так і до нових технологічних можливостей інформаційної сфери сприяли поширенню неправомірного використання та розповсюдженню об'єктів інтелектуальної власності, зокрема об'єктів авторського права й суміжних прав. Зважаючи на специфіку та технічні засоби поширення інформації в мережі Інтернет, які вдосконалюються з кожним днем, перед правовласниками об'єктів інтелектуальної власності лишається гострим питання захисту своїх прав.

Функція інформаційно-телекомунікаційних мереж, зокрема й мережі Інтернет, фактично полягає в передачі інформації. При цьому носіями інформації можуть бути об'єкти авторського права чи інші об'єкти інтелектуальної власності, що визначає певні особливості у правовому регулюванні відносин, які виникають при користуванні мережею Інтернет. Зокрема, актуальним лишається питання балансу між правом на використання об'єкта інтелектуальної власності та правом на

вільне поширення й отримання інформації, котру цей об'єкт містить.

Проблема захисту прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет і протидії неправомірному використанню об'єктів інтелектуальної власності має комплексний характер, який зумовлено такими причинами:

- 1) правопорушення відбуваються не тільки в мережі Інтернет, але й у інших інформаційно-телекомунікаційних мережах, до яких, зокрема, відносяться мережі рухомого радіотелефонного зв'язку;
- 2) при використанні таких мереж типовими правопорушеннями є:
 - плагіат;
 - незаконна торгівля об'єктами прав інтелектуальної власності;
 - торгівля контрафактною продукцією через Інтернет-магазини;
- 3) правопорушення вчиняються щодо різних об'єктів права інтелектуальної власності;
- 4) правопорушення мають транснаціональний характер;
- 5) правопорушення у сфері інтелектуальної власності часто супровод-

жуються іншими небезпечними діями: поширенням шкідливих програм, порушенням правил обробки персональних даних, поширенням спаму тощо.

У рекомендаціях до Звіту торговельного представництва США (Список 301), що був представлений 07.02.2014 року, Україну було визнано країною з найвищим рівнем піратства у сфері інтелектуальної власності за 2013 рік. Російська Федерація в цьому списку посідає дещо ліпшу позицію. Рівень піратства в тій або тій державі є комплексним показником, який віддзеркалює ефективність державної системи охорони та захисту прав інтелектуальної власності, зокрема й стан законодавства в цій сфері.

Цивільно-правове регулювання у сфері інтелектуальної власності здійснюється відповідно до положень книги 4 ЦК України та спеціального законодавства, зокрема Законів України «Про авторське право і суміжні права», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм» тощо.

Натомість, законодавство Російської Федерації, котрим регулюються питання охорони та захисту прав інтелектуальної власності, кодифіковане і складається з єдиного нормативно-правового документа — четвертої частини Цивільного кодексу Російської Федерації (далі — ЦК РФ), яка набрала чинності з 01.01.2008 року.

Задля забезпечення ефективних методів боротьби з піратством у мережі Інтернет до законодавства Російської Федерації було внесено низку змін та доповнень. Так, 02.07.2013 року був прийнятий Федеральний Закон РФ «О внесении изменений в законодательные акты Российской Федерации по вопросам защиты интеллектуальных прав в информационно-телекоммуникационных сетях» № 187-ФЗ. Нормами цього Закону передбачається та регламентується до-

судове блокування інтернет-сторінки, якщо існує підозра розміщення на ній нелегального контенту. Треба зазначити, що під нелегальним контентом у цій редакції Закону розуміють тільки відео-, кіно- й телевізійну продукцію. Однак автори Закону вважають, що з часом, після перевірки на практиці описаних у Законі механізмів регулювання діяльності провайдерів інтернет-послуг і досудового блокування інтернет-сторінки, його чинність буде розширена на решту об'єктів інтелектуальної власності.

Розглянемо цей механізм більш детально. Правовласник, виявивши в мережі фільм або відео, розміщене без його дозволу, має право звернутися до Московського міського суду із заявою про обмеження доступу до цих об'єктів. Згідно змін, внесених цим Законом, до Цивільного процесуального кодексу Російської Федерації Московський міський суд стає судом першої інстанції для справ, які пов'язані із захистом виключних прав на фільми, зокрема й кінофільми, телефільми, в інформаційно-телекомунікаційних мережах, зокрема в інтернеті. При цьому Московський міський суд має право вжити забезпечувальних заходів з блокування інтернет-ресурсу, а правовласник зобов'язаний протягом 15 днів направити до суду офіційний позов.

На підставі рішення суду Роскомнадзор протягом 3 днів визначить хостинг-провайдера і направляє йому повідомлення з вимогою видалити матеріали, щодо яких існує підозра у порушенні прав інтелектуальної власності. З моменту отримання повідомлення провайдеру відводиться 1 робочий день на те, щоби довести розпорядження Роскомнадзора до власника сайту, який, своєю чергою, протягом доби зобов'язаний видалити інформацію. У разі відмови чи бездіяльності власника сайту хостинг-провайдер повинен обмежити доступ до інтернет-ресурсу не пізніше 3 діб з

моменту отримання зазначеного повідомлення.

Інформуючи Роскомнадзор про піратський контент, правовласник повинен додати рішення суду про забезпечувальні заходи. При цьому необхідно вказати повну адресу розміщення ресурсу з піратським контентом.

Уже на наступний день після набуття чинності вищезазначеним Законом, згідно з його положеннями було подане перше клопотання до суду, щодо неправомірного використання декількох фільмів на одному з російських сайтів. І за описаною вище процедурою сайт був заблокований.

За українським законодавством, ст. 50 Закону України «Про авторське право та суміжні права», порушенням авторського права і (або) суміжних прав, що дає підстави для судового захисту, вважається:

- а) вчинення будь-якою особою дій, які порушують особисті немайнові права суб'єктів авторського права й (або) суміжних прав та їхніх майнові права;
- б) піратство у сфері авторського права і (чи) суміжних;
- в) плагіат;
- г) ввезення на митну територію України без дозволу осіб, які мають авторське право і (чи) суміжні права, примірників творів (зокрема й комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм, програм мовлення;
- д) вчинення дій, що створюють загрозу порушення авторського права і (чи) суміжних прав;
- е) будь-які дії для свідомого обходу технічних засобів захисту авторського права та (чи) суміжних прав, зокрема виготовлення, розповсюдження, ввезення з метою розповсюдження й застосування засобів для такого обходу;
- є) підроблення, зміна чи вилучення інформації, зокрема в електронній формі, про управління правами без дозволу суб'єктів авторського

права й (чи) суміжних прав чи особи, яка здійснює таке управління;

- ж) розповсюдження, ввезення на митну територію України з метою розповсюдження, публічне сповіщення об'єктів авторського права і (чи) суміжних прав, з яких без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав вилучена чи змінена інформація про управління правами, зокрема в електронній формі.

Відповідно до ст. 51 зазначеного Закону України, захист особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права й (або) суміжних прав здійснюється в порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством. У ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права» описані можливі способи цивільно-правового захисту авторського та суміжних прав.

Тотожні норми має і російське законодавство — це статті 1250, 1252 ЦК РФ. Ст. 1253 ЦК РФ присвячена відповідальності юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців за порушення виключних прав інтелектуальної власності, а у ст. 1253.1 ЦК РФ — особливості відповідальності за такі порушення інформаційних посередників.

Тож в разі неодноразового чи грубого порушення прав інтелектуальної власності юридичною особою або фізичною особою-підприємцем судом може бути прийнято рішення про ліквідацію такої особи на вимогу прокурора.

Порівнюючи з українським законодавством у цій сфері, треба зауважити, що ступінь суворості відповідальності за порушення виключних прав для фізичних та юридичних осіб відрізняється лише розмірами штрафних санкцій. Також не визначено окремого регулювання дій інформаційних посередників. Що, своєю чергою, є дуже важливим питанням, бо саме на цьому рівні можливо ефективно фільтрувати нелегальний контент.

Наступне, не менш важливе питання захисту інтелектуальної власності в мережі Інтернет — це застосування технічних засобів захисту. Ст. 1299 ЦК РФ дає таке визначення: «Технічними засобами захисту авторських прав визнаються будь-які технології, технічні пристрої або їх компоненти, що контролюють доступ до твору, запобігають або обмежують здійснення дій, які не дозволені автором або іншим правовласником щодо твору».

Іншими частинами цієї статті регламентуються використання й охорона технічних засобів захисту та роз'яснюється відповідальність за порушення прав при їх використанні. При цьому потрібно наголосити, що під порушення мають на увазі не тільки неправомірний «обхід» технічних засобів захисту, але й розповсюдження технологій і технічних пристроїв, завдяки яким зникає можливість захисту об'єкта інтелектуальної власності технічними засобами захисту.

У ст. 2 Закону України «Про авторське право і суміжні права» також надається визначення технічних засобів захисту, проте окремої статті, на зразок ст. 1299 ЦК РФ, зазначений Закон України не має. Проаналізувавши положення Закону України «Про авторське право і суміжні права» можна дійти висновку, що згідно з логікою статей 52, 53 до засобів обходу технічних засобів захисту застосовуються такі саме дії, що й до контрафактної продукції. Тож на них можливо накласти арешт, вилучити, конфіскувати чи знищити, заборонити до ввезення на митну територію України. Ст. 52 названого Закону містить положення за якими з боку правовласника та з боку суду передбачені способи виявлення, перешкоджання порушення прав інтелектуальної власності, що використовуються для забезпечення доказів по справі.

Зазначене свідчить про те, що за українським законодавством встановлення факту обходу технічних засобів

захисту є лише доказом здійснення правопорушення, а не власне правопорушенням, як за законодавством Російській Федерації.

Ще однією новацією російського законодавства в 2013 році стало доповнення Цивільно-процесуального кодексу РФ (далі — ЦПК РФ) статтею 144.1. Згідно з цією статтею суд за письмовою заявою організації чи громадянина отримав право на попередні забезпечувальні заходи, спрямовані на забезпечення захисту виключних прав на фільми, зокрема й кінофільми, телефільми, заявника в інформаційно-телекомунікаційних мережах, в тому числі в мережі Інтернет, до пред'явлення позову. Такий попередній забезпечувальний захист здійснюється за ухвалою суду. Ухвалою встановлюється строк, який не перевищує 15 днів з дня винесення ухвали, для подання правовласником позовної заяви за обставинами, у зв'язку з якими судом вжито заходів щодо забезпечення майнових інтересів правовласника. Тож, коли правовласник виявляє факт порушення своїх авторських прав, він має можливість у найкоротші строки припинити неправомірні дії третіх осіб, та в результаті уникнути збитків від неправомірного використання його об'єкту інтелектуальної власності. А вже після цього подати позов до суду, де й доводити свою правоту, а також, що має важливе значення, правомірність вчинених дій.

Треба зазначити, що ч. 9 ст. 144.1 ЦПК РФ передбачає матеріальну відповідальність позивача, якщо ним у встановлений судом строк не було подано позовну заяву за обставинами, у зв'язку з якими судом були прийняті зазначені попередні забезпечувальні заходи, або якщо набрав законної сили судовий акт щодо відмови у позові.

В українському законодавстві подібне правове регулювання здійснюється нормами розділу V Цивільно-процесуального кодексу України. Так, запо-

біжні заходи передбачають витребування доказів, огляд приміщень, в яких відбуваються дії, пов'язані з порушенням прав, накладання арешту на майно, що належить особі, щодо якої вжито запобіжних заходів, і перебуває в неї чи в інших осіб. Такі заходи, звісно, корисні, але вони спрямовані лише на збір доказів для суду на користь позивача, але ніяк не перешкоджають здійсненню правопорушення на цьому етапі. При цьому потрібно зазначити, що описані в розділі V ЦПК РФ норми, не завжди є ефективними у зборі доказів, якщо справа стосується порушення прав у мережі Інтернет. Адже відомо, що для поширення даних в мережі Інтернет не обов'язково тримати ці самі дані на жорсткому диску свого комп'ютера. Якщо підозрюваний у правопорушенні зберігає дані на сторонніх серверах, які, до речі, можуть розміщуватися навіть в інших країнах, а доступ до сайту здійснюється через місцевого хостинг-провайдера, то цей зв'язок є єдиним доказом вини.

Варто зазначити, що ще одним варіантом перешкоджання здійсненню порушення прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет, і з обставин наведених вище — більш ефективним, є особисте звернення правовласника до хостинг-провайдера з проханням обмежити доступ до інтернет-ресурсу, де, на його думку, без його дозволу відбувається використання належних йому об'єктів інтелектуальної власності. Через те, що таке звернення правовласника до хостинг-провайдера не є законодавчою нормою впливу на останнього, хостинг-провайдер не зобов'язаний приймати рішення про обмеження доступу до того чи того інтернет-ресурсу на користь правовласника. Та, безумовно, реалізація такого варіанта на розсуд хостинг-провайдера можлива.

У 2013 році Державною службою інтелектуальної власності України розроблено проект Закону України «Про внесення змін до деяких законо-

давчих актів щодо захисту авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет». Головна мета зазначеного нормативно-правового акта — це внесення змін до Закону України «Про авторське право і суміжні права» для створення дієвого механізму боротьби з порушеннями в мережі Інтернет прав інтелектуальної власності.

Відповідно до останньої редакції зазначеного законопроекту запропоновано описаний вище механізм самозахисту правовласників при виявленні порушення прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет. Суб'єкти авторського права та (чи) суміжних прав у разі виявлення порушення авторського права і (або) суміжних прав у мережі Інтернет, поряд з іншими способами захисту своїх прав, мають право звернутися до хостинг-провайдера із заявою про порушення авторського права й (або) суміжних прав у мережі Інтернет. Хостинг-провайдер своєю чергою буде зобов'язаний направити власникові веб-сайту попередження про негайне вжиття заходів щодо припинення порушення авторського права й (або) суміжних прав у мережі Інтернет, щодо яких надійшла заява, аж до припинення незаконного відтворення відповідних об'єктів. Власник веб-сайту надає хостинг-провайдеру відповідь. І залежно від неї останній або блокує, або не блокує веб-сайт.

Натомість треба зазначити, що такі заходи захисту прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет можуть створити підґрунтя для зловживань і неоднозначного тлумачення норм закону. Зокрема, законопроект не дає логічного та чіткого визначення суб'єктів, на яких буде спрямована його дія, а також містить суперечливі формулювання. Сумнівним є і спосіб вирішення суперечок, які стосуються авторського права, — законопроект пропонує врегульовувати такі спори шляхом позасудових процедур.

Залучення до процесу боротьби з піратством у сфері інтелектуальної

власності хостинг-провайдерів — логічний та обґрунтований крок. Однак покладати на них увесь тягар щодо припинення правопорушень не є виправданим рішенням цього питання. Адже підставою для блокування веб-сторінки, згідно з запропонованими змінами, буде лише заява про порушення авторських прав на веб-сайті, яка надійшла хостинг-провайдеру, і якщо протягом 3 днів власник веб-сайту не надав письмової відповіді на цю заяву. При цьому достовірність інформації, викладеної заявником у заяві, не перевіряється.

Також треба звернути увагу на економічні наслідки блокувань веб-сайтів за заявою власників прав на об'єкти інтелектуальної власності. На відміну від положень ч. 9 ст. 144.1 ЦПК РФ, якою такі наслідки передбачені, розглянутий нами законопроект не містить подібного правового регулювання. Тож при блокуванні сайту за обставин, які фактично не відповідають дійсності, власник такого сайту буде

нести фінансові втрати, а також ризик завдання шкоди діловій репутації. В законопроекті механізм відшкодування таких втрат і особа, що несе за це відповідальність, не визначені.

Недотримання прав інтелектуальної власності в Україні є системною проблемою та належна законодавча база — це лише одна з передумов її вирішення. За останні десятиліття національне регулювання цієї сфери суттєво покращилося, але все ще потребує вдосконалення, зокрема, внесення змін задля забезпечення ефективного правового регулювання охорони та захисту об'єктів інтелектуальної власності в мережі Інтернет, відповідно до світових тенденцій розвитку інформаційних технологій і поширення мережі Інтернет. ♦

Надійшла до редакції 03.04.2014 року

М. Русакова. Сравнительная характеристика законодательства Украины и Российской Федерации в сфере защиты прав интеллектуальной собственности в сети Интернет. Стаття посвящена сравнительной характеристике нормативно-правовой базы Украины и Российской Федерации в сфере защиты прав интеллектуальной собственности в сети Интернет. Выявлена и обоснована тенденция к изменению рассмотренного законодательства в обеих странах. Проанализированы не только правовые, но и экономические последствия соответствующих Законов. На основе проведенного исследования автором отмечен ряд позитивных и негативных показателей, как в уже действующем российском законодательстве, так и в предложенном к принятию законопроекте Украины.

Ключевые слова: Интернет, защита прав, сравнительный анализ законодательства

M. Rusakova. Comparative characteristics of the legislation of Ukraine and the Russian Federation in sphere of protection of intellectual property rights on the Internet. Article is devoted to the comparative characteristics of the regulatory framework of Ukraine and the Russian Federation in sphere of protection of intellectual property rights on the Internet. Identified and substantiated tendency to change the legislation examined in both countries. Were analyzed not only legal but also economic consequences of submitting laws. Based on the authors research a number of positive and negative indicators were registered in both existing Russian legislation and the adoption of the proposed draft law of Ukraine.

Key words: Internet, rights protection, comparative analysis of the law